

EUHARISTIA - TAINA BISERICII, TAINA VIEȚII

o abordare canonică – duhovnicească

Arhid. asist. univ. drd. Vicențiu Românu
Protos. asist. univ. drd. Casian Rușeț

Este cunoscut faptul că în Biserica primară comuniunea tuturor credincioșilor la fiecare dumnezeiască Liturghie era o regulă. Totuși, ceea ce trebuie subliniat este faptul că această comuniune obștească periodică era înțeleasă și trăită nu doar ca un act de evlavie personală ci, mai presus de toate, ca un act ce izvorăște din apartenența la Biserică sau mai precis ca împlinire și actualizare a acestei apartenențe ecleziale. Sfânta Euharistie era în egală măsură definită și trăită ca Taina Bisericii, Taina comunității, Taina unității, fapt pentru care identificarea adunării euharistice cu însăși Biserica lui Dumnezeu nu ar avea nici un sens dacă nu ar fi existat, în paralel, o legătură profundă între dumnezeiasca Euharistie și conștiința Bisericii primare privind unitatea. În acest context, can. 9 apostolic subliniază: *Toți credincioșii care intră în biserică și ascultă scrip-turile, dar nu rămân la rugăciune și la sfânta împărțășanie, aceia trebuie să se excomunic, ca făcând neorânduială în Biserică.* În comentariul la acest canon Ioan Zonara menționează că obligația tuturor credincioșilor de a se împărțăși la Sf. Liturghie avea ca și consecință obligația acestora de a se comporta în așa fel încât să fie vrednici de a se împărțăși de fiecare dată.¹

Astăzi se ridică întrebarea, deci, nu ceea ce presupune aceasta regulă, ci ce anume s-a întâmplat cu ea. De ce s-a uitat atât de mult că o simplă pomenire a Împărțășaniei mai dese - nu mai vorbim de aceea cu regularitate - pare multora (și în special clerului) o noutate fără precedent, zguduind și chiar distrugând, în concepția lor, temelia Bisericii? De ce acest lucru incredibil nu provoacă uimire, nu provoacă fiori, în timp ce dorința de împărțășire mai deasă provoacă teama, opoziție, rezistență? Cum a putut să apară această ciudată doctrină de primire a Euharistiei o singură dată sau de patru ori pe an? Cum a putut fi considerată „normă” orice îndepărtare de la ceea ce-ar putea fi nu

¹ Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii ortodoxe, note și comentarii*, Editura POLSIB, Sibiu, 1993, p.13

mai mult decât o excepție? Cu alte cuvinte, cum a devenit înțelegerea Bisericii atât de profund individualistă, atât de detașată de învățătura Bisericii ca Trup al lui Iisus Hristos, atât de adânc contradictorie cu rugăciunea euharistică însăși: «iar pe noi pe toți, care ne împărtășim dintr-o pâine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășirea Aceluiași Sfânt Duh ...»²

Răspunsul obișnuit dat acestor întrebări este dacă practica primară a trebuit să fie întreruptă - spun adversarii împărtășirii frecvente și regulate - și dacă o distincție radicală a trebuit să fie introdusă între clerici a căror primire a Sfintei Împărtășanii constituie în mod evident parte a slujirii lor și laicii care astăzi pot primi Sfânta Împărtășanie numai în anumite condiții necunoscute Bisericii primare și dacă, în general, Sfânta Împărtășanie pentru laici a devenit mai degrabă excepție decât regulă, atunci aceasta se întâmpla din cauza unei temeri bune și sfinte - aceea a profanării Sfintei Taine. Restricțiile ce privesc împărtășirea cu Sfintele Taine se cuprind în numeroase dispoziții canonice ale sinoadelor ecumenice, particulare și ale Sfinților Părinți (8VII Ec; 83, 101 Trulan; 4 Gangra; 2 Sardica; 18 Cartagina; 14 Laodiceea; 47, 48 Ioan Postnicul; 23 Nichifor Mărturisitorul; Scrisoarea Sf. Vasile către Cezarie, etc.), însă nu acestea sunt cele care astăzi constituie lipsa de la potir, fiind cunoscute în mică măsură, ci o pseudo tradiție a unei împărtășanii strict festive. În epistola 93 a Sf. Vasile cel Mare scrisă în anul 372 unui oarecare Chesarie, spune *este bine și de folos a se împărtăși în fiecare zi (la fiecare Liturghie) și a primi dumnezeieștile taine, că Însuși Hristos zice: "Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu, are viață veșnică" (Ioan 6, 54)*. În același timp, Sf. Vasile cel Mare într-o altă epistolă (375) amintește: *Bagă de seamă înainte cui stai, cu cine liturghisești și pe cine împărtășești. Nu uita porunca Domnului și a Sfinților Apostoli care zice: "Nu dați Sfintele câinilor și nu aruncați mărgăritarele înaintea porcilor" (Mt. 7, 16). Vezi să nu cazi de frica oamenilor; nu da pe Fiul lui Dumnezeu în mâinile nevrednicilor. Nu te teme în acel ceas de careva dintre cei slăviți ai pământului, nici de cel ce poartă coroană. Celor ce sunt vrednici de sfânta împărtășanie, să le-o dai în dar, precum și tu însuși ai primit-o. Să nu o dai celor ce nu li se permite de dumnezeieștile canoane, căci ei se socotesc a fi ca păgânii; și dacă nu se convertesc, vai atât lor, cât și acelor care îi împărtășesc (Prescripții canonice, can. 3)*³. Așadar relativizarea împărtășaniei nu poate fi pusă pe seama normelor canonice apostolice sau pe gândirea și trăirea Sfinților Părinți.

Generații peste generații de creștini ortodocși au participat la Sfânta Liturghie cu o conștiință perfect limpede, total convinși că nu este nevoie de nimic mai mult din partea lor, că, pur și simplu, Sfânta Euharistie nu este pentru ei. Dar nu trebuie uitat că dumnezeiasca Euharistie nu cunoaște spectatori; ea este lucrare

² Liturghier, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1987, p. 220;

³ Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii ortodoxe, note și comentarii p. 475;*

și nu privire, este trăire și nu admirare. Apoi, în acele ocazii foarte rare și excepționale când sunt împărtășiți, ei primesc Sfânta Euharistie ca pe o „*obligație ce trebuie împlinită*“, prin care, pentru un an întreg, ei se consideră din nou „în bună rânduială“. Dar de unde, într-o astfel de atitudine care, din păcate, a devenit o regulă în Biserică, se poate găsi - fie doar și într-o mică măsură - smerenia și pocăința, cuvioșenia și frica lui Dumnezeu?

Privind retrospectiv, atunci când această atitudine și-a făcut apariția prima dată în Biserică - și aceasta s-a întâmplat imediat după convertirea la creștinism a Imperiului Roman și a rezultat din creștinarea ulterioară a populației sale și din scăderea corespunzătoare a vieții religioase și morale printre creștini. Sfinții Părinți au văzut în aceasta nu un rezultat al smereniei și al fricii lui Dumnezeu, ci al neglijenței si al delăsării duhovnicești. Și, îndată ce creștinii se „*denunțau*“ ca păcătoși, sau catehumenii amânau Botezul din motive de „*nepregătire*“ si „*nevrednicie*“, lucrul acesta apărea pentru Părinții Bisericii ca o lipsă de grijă față de Taine. Este cu neputință să găsești un text patristic pe care să se sprijine ideea că acela care nu se poate împărtăși cu vrednicie este mai bine să se abțină de la aceasta. Sfântul Ioan Casian scrie: „*Nu trebuie să nu primim Sfânta Împărtășanie, fiindcă ne știm păcătoși, ci cu totul mai mult să ne grăbim dornici către ea, pentru vindecarea sufletului și pentru curăția cea duhovnicească, cu acea umilire a minții si cu atâta credință, încât judecându-ne nevrednici... să căutăm și mai multe leacuri pentru rănilor noastre. N-am fi, de altfel, vrednici să primim nici împărtășania anuală, dacă ne-am lua după unii care, în așa chip măsoară vrednicia, sfințenia și meritul tainelor cerești, încât socotesc că împărtășania nu trebuie luată decât de cei sfinți și nepătați în loc să înțeleagă că această participare trebuie să ne sfințească și curățească. Aceștia, fără îndoială, cad într-o mai mare trufie decât cea de care li se pare că se feresc, fiindcă este mai drept ca, în această umilință a inimii în care credem și mărturisim că niciodată nu putem să ne atingem pe merit de acele Sfinte Taine, totuși s-o primim ca pe un medicament al tristeții noastre în fiecare duminică, decât ca, stăpâniți de deșarta trufie, să credem că numai o dată pe an suntem vrednici de a lua parte la Sfintele Taine*”⁴. În același duh, scria și marele ierarh antiohian, Ioan Hrisostom în omilia V la epistola către Timotei:

„*Apoi acesta este răul cel mare, că tu hotărăști vrednicia apropierei de sfintele Taine, nu după curăția cugetului, ci după intervalul de timp, și crezi că aceasta este evlavie, a nu te apropia de multe ori în cursul anului de Sfânta împărtășire, neștiind că, dacă te apropii cu nevrednicie, fie chiar numai o dată, aceasta îți pătează și înfierează sufletul; iar dacă te-ai apropiat cu vrednicie, fie chiar și numai o dată, ți l-ai mântuit. Îndrăzneală nu este a te apropia de multe ori în cursul anului, ci a te apropia cu nevrednicie. Noi însă*

⁴ Sf. Ioan Casian, *Scrieri alese. Așezămintele mănăstirești și convorbiri duhovnicești*, trad. de prof. V. Cojocaru și prof. D. Popescu, ed. IBMBOR, București, 1990, p.722.

ne găsim în așa stare de ticăloșie și îndobitocire că, deși în cursul anului facem mii de rele, totuși pentru îndepărtarea de acele rele nu avem nici o grijă, ci credem că ne este de ajuns a nu îndrăzni să ne apropiem des de trupul lui Hristos, sau să ne apropiem cu batjocură, neînțelegând că cei ce L-au răstignit pe Hristos, o singură dată L-au răstignit. Dar oare, fiindcă o singură dată L-au răstignit, păcatul lor este mai mic? Și Iuda, o singură dată a vândut pe Hristos! Dar cum? Oare faptul acesta l-a scăpat de răspundere? De ce faptul acesta să-l îndeplinim numai o dată, și la un anumit timp în cursul anului? Timp de apropiere de Sfintele Taine să ne fie nouă curăția cugetului”⁵

Aceasta înseamnă că, dacă cineva este nevrednic de împărtășire, este nevrednic și de participarea sa la Sfânta Liturghie, pentru că nu poți fi vrednic pentru o parte a Tainei și pentru alta nevrednic. De aceea, în timpurile primare și autentice ale creștinismului nu tuturor le era permis să participe la dumnezeiasca Euharistie; știm din documentele teologice ale primelor secole că, la sfârșitul Liturghiei celor chemați, catehumenii și cei ce erau opriți de la Euharistie prin păcate grele, părăseau Biserica. Cu privire la acest aspect patriarhul Nicolae al Constantinopolului, invocând autoritatea Sf. Teodor Schiotul (+ 613), răspunde că *cel ce nu este vrednic de Sfânta Împărtășanie nu poate să primească nici anafura*⁶.

Aceasta se întâmplă, conform părerii unanime a Sfinților Părinți, atunci când neglijența creștinului devine justificată prin argumente pseudo-duhovnicești, cum ar fi această evlavie contrafăcută a nevredniciei fiind acceptată, încetul cu încetul, ca regulă.

Aici a apărut, de asemenea, ideea - absolut necunoscută și îndepărtată de tradiția primară - că, privitor la Sfânta Împărtășanie, există diferențe duhovnicești și chiar mistice între cler și laici, încât primii nu doar că pot, dar trebuie să primească des Sfânta Împărtășanie, în vreme ce laicilor nu le este permis să fie împărtășiți la fiecare Liturghie. Potrivit dispoziției canonului 8 apostolic, preotul sau episcopul liturghisitor, împreună cu clericii prezenți, sunt obligați să se împărtășească. *“Dacă vreun episcop sau preot sau diacon sau oricare din catalogul ierarhicesc, săvârșindu-se Sfânta Jertfă, nu se va împărtăși, să spună pricina și de va fi binecuvântată, să aibă iertare; iar dacă nu o va spune, să se afurisească ca unul care s-a făcut vinovat de demoralizarea poporului și a produs bănuială asupra celui ce a săvârșit-o, ca și când nu ar fi săvârșit-o după rânduială”*⁷. După cum se poate constata, canoanele admit o singură îngăduință de la obligația împărtășirii cu Trupul și Sângele Domnului, și anume, doar în cazul în care un cleric ar avea o pricină binecuvântată pentru care a cerut iertare

⁵ Sf. Ioan Gură de Aur, *Tâlcuri la epistola întâi către Timotei a Sfântului Apostol Pavel. Omilia V: Împotriva celor ce se apropie foarte rar de Sfintele Taine*, ed. Nemira, București, 2005, p. 137.

⁶ Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii ortodoxe, note și comentarii....p. 472*

⁷ Dr. Nicodim Milaș, *Canoanele...*, vol. I, part. 1, p. 203. Vezi și Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele...*, p. 12.

celui mai mare din Biserica respectivă. Această dispoziție canonică, de principiu, a fost sancționată și în legislația Bisericii noastre. Conform articolului 41 din *Regulamentul de procedură*, „clericii împreună-liturghisitori, care nu se împărtășesc la Sfânta Liturghie, se pedepsesc cu oprirea de la lucrarea celor Sfinte, pe timp de 1-3 luni, și cu canonicisire la Sfânta Mănăstire”⁸. Neîmpărtășirea clericilor împreună-liturghisitori, fără vreo pricină binecuvântată, și fără înștiințarea și iertarea dobândită prealabil de la mai-marele Bisericii, atrage după sine pedeapsa afuriseniei, adică a excomunicării respectivului cleric din Biserică. Deși împărtășirea euharistică nu se mai face zilnic, ca în Biserica primară, mărturia acestui obicei rămâne însă vrednică de pomenit și urmat.

Adevărata biruință a acestei atitudini asupra Sfintei Împărtășanii a venit atunci când, după sfârșitul perioadei patristice și după căderea spațiului bizantin, teologia ortodoxă a intrat în lunga perioadă a „*captivității apusene*“, a influenței radicale a teologiei occidentale. Sub această influență a scolasticii apusene și a teologiei legaliste referitoare la Sfintele Taine, acestea din urmă au continuat în chip vădit să rămână în Biserică, dar au încetat să mai fie privite și trăite ca împlinire a Bisericii sau, în cuvintele Părintelui George Florovsky, „*să constituie Biserica*“.

Pe de o parte, Sfânta Împărtășanie a fost identificată ca mijloc al evlaviei individuale, personale, și al sfințirii, excluzând aproape total înțelesul său „*eclesiologic*“ iar pe de altă parte, apartenența la Biserică a încetat să mai fie înrădăcinată și măsurată prin participarea la Taina Unității Bisericii în credință, dragoste și viață.

S-a întâmplat apoi că laicul a fost „îngăduit“ să se confrunte cu Împărtășania într-o perspectivă total subiectivă - aceea a nevoilor sale, a duhovniciei sale, a pregătirii sau nepregătirii sale, a posibilităților sale, etc. El însuși a devenit criteriul și judecătorul duhovniciei sale și a celorlalți. Si a devenit astfel în contextul unei teologii și a unei pietăți ecleziale străine care, în ciuda mărturiei clare a Tradiției Ortodoxe autentice, a girat acest statut al laicilor de ne-împărtășii și l-au transformat într-o normă, aproape într-o „*marcă comercială*“ a Ortodoxiei. După cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur, de Sfânta Împărtășanie se pot apropia doar cei „*cu conștiința curată..., și a căror viață este ireproșabilă*”⁹. Sfântul Atanasie, patriarhul Antiohiei (sec. IV), ne îndeamnă același lucru, spunând că înainte de a primi Sfânta Euharistie „*trebuie să ne curățim și să ne liberăm de toată fapta vrăjmașă...*”¹⁰. Trebuie evitată însă căderea într-o exagerare a acestei condiții sine qua non a curățirii. Să nu uităm că, deja pentru Sfântul Ignatie, care

⁸ *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1953, p. 62.

⁹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la epistola întâi către Timotei a Sfântului Apostol Pavel. Omilia V: Împotriva celor.....*, p. 262.

¹⁰ Sf. Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la epistola întâi către Timotei a Sfântului Apostol Pavel. Omilia V: Împotriva celor.....*, p. 263.

lega în mod inseparabil episcopul de Euharistie și de unitatea Bisericii, unitatea în dumnezeiasca Euharistie și în episcop presupunea o *singură adunare euharistică, un singur altar și un singur episcop în fiecare Biserică*.

Ca o consecință istorică directă a acestui fapt, Euharistia a fost considerată un act al *întregii Biserici* și nu doar al unora dintre treptele ori membrii săi. Nu a existat niciodată o Euharistie individuală în slujirea unei vocații particulare sau legată numai de unii membri ai Bisericii, în speță clericiei, așa cum se întâmplă în teologia euharistică occidentală. De aceea potrivit dispoziției canonului 2 al Sinodului de la Antiohia, cei care *“se feresc de participarea la Sfânta Euharistie potrivit oricărei neorânduiei”*, se vor supune pedepsei afurisirii. Referitor la *mireni*, canoanele dispun că *de împărtășirea cu Sfânta Euharistie se pot învrednici toți creștinii, care au primit botezul valid* (can. 13 ec.; 6 Ancira; 7 Cartagina etc.) și *s-au pregătit din vreme prin Sfânta Taină a Mărturisirii, primind încuviințarea de a se împărtăși*. Canonul 18 al Sinodului de la Cartagina *interzice administrarea Sfintei Euharistii muribunzilor și trupurilor celor fără de viață*¹¹. Celor bolnavi, chiar dacă se află sub epitimie (can. 13 I ec.; 2 și 5 Grigorie de Nyssa; 25 Ioan Postitorul), li se poate administra Sfânta Împărtășanie și după ce au mâncat (can. 9 Sf. Nichifor Mărturisitorul)¹². Oprirea de la Sfânta Împărtășanie, adică excomunicarea (can. 28 Nichifor Mărturisitorul; 132 Cartagina; 34 Sfântul Vasile cel Mare etc.) sau ieșirea din comuniunea cu Hristos și Biserica Sa, este pedeapsa pe care Biserica a dat-o prin duhovnicii săi, pentru unele infracțiuni canonice, pe termen mai scurt sau mai lung, până la îndreptare. Reprimirea celui excomunicat (can. 95 Trulan) se face și prin administrarea Sfintei Euharistii, ca act vădit al reintegrării aceluia în comuniunea Bisericii lui Hristos .

Așadar, euharistia nu este un lucru sau un obiect sacru, ci ea este Viață și Izvor de Viață, căci prin prefacere, pâinea și vinul, care nu sunt altceva decât expresie a lucrării umane în creație, oferite din iubire lui Dumnezeu, devin Trupul și Sângele lui Hristos, îndumnezeite prin Jertfa, Moartea și Învierea Sa și prin aceasta sunt purtătoare de viață pentru toți cei care se vor împărtăși din ele. După rânduiala canonică statornicită de Părinții Sinodului VI ecumenic prin canonul 101 *“cel ce a câștigat vrednicia cerească prin patima cea mântuitoare, fiind mai presus decât toată creatura sfințitoare, mâncând și bând pe Hristos, prin toate se îndreaptă spre viața cea veșnică, sfințindu-și sufletul și trupul cu împărtășirea dumnezeiescului har; drept aceea dacă cineva voiește să se împărtășească cu prea curatul Trup în timpul Liturghiei și să devină*

¹¹ Dr. Nicodim Mișaș, *Canoanele...*, vol. II, part. 1, p. 171-172. Vezi și Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele...*, p.234.

¹² Dr. Nicodim Mișaș, *Canoanele...*, vol. II, part. 2, p. 231. Vezi și Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele...*, p. 421.

unul cu Acela prin împărtășire, punându-și mâinile în chipul crucii, așa să se apropie și să primească împărtășirea Harului”¹³

Euharistia este comemorare a Golgotei și, desigur, actualizare a ei, prezență a lui Hristos Care Se jertfește nesângeros, încadrând și cuprinzând în jertfa Sa și jertfa credincioșilor, aducându-Se pe Sine permanent Tatălui ca jertfă desăvârșită, aducând astfel lui Dumnezeu și jertfa credincioșilor cuprinsă în jertfa Sa, aducându-i și pe ei în starea de jertfă, de predare tainică lui Dumnezeu – Creatorul, Tatăl și Stăpânul.

Spune emoționant sfântul Ioan Gură de Aur în omilia a IX-a despre pocăință: *„Vai, ce minune! Masa cea de taină este pregătită, Mielul lui Dumnezeu este junghiat pentru tine, preotul se nevoiește pentru tine, foc duhovnicesc izvorăște din preacurata Masă, Heruvimii stau împrejur, Serafimii, care cu șase aripi își acoperă fețele, zboară pe deasupra, toate Puterile cele netrupești împreună cu preotul se roagă pentru tine, focul cel duhovnicesc se pogoară, Sânge curge din preacurata coastă în potir spre curățirea ta, și tu nu te înfricoșezi, nu roșești că ești găsit mincinos în acest înfricoșător ceas? Ai o sută șazeci și opt de ore pe săptămână; și din acestea Dumnezeu Și-a oprit pentru El numai o singură oră; și cheltuiești și această oră în treburi lumești, în glume, în discuții! Cu ce îndrăznire, deci, te mai apropii de Sfintele Taine? Ai îndrăzni, oare, să pui mâna pe pulpana hainei împăratului pământesc, dacă ti-ar fi mâna plină de murdărie? nicidecum! Să nu socotești că este pâine, nici că este vin ceea ce vezi! Că nu se dau afară ca celelalte mâncări. Ferească Dumnezeu! Să nu gândești așa! Ci, după cum ceara unindu-se cu focul nu pierde nimic și nimic nu prisoșește, tot așa socotește și aici! Sfintele Taine intră în ființa trupului. De aceea, când ne apropiem să ne împărtășim, să nu socotim că ne împărtășim cu dumnezeiescul Trup ca din mâna unui om, ci să socotim că ne împărtășim cu dumnezeiescul Trup ca din cleștele de foc al Serafimilor, pe care l-a văzut Isaia; iar cu dumnezeiescul Sânge așa să ne împărtășim, ca și cum am atinge cu buzele dumnezeiasca și preacurata coastă a lui Hristos”¹⁴.*

Astfel, pentru gândirea patristică, Euharistia nu este o Taină între celelalte șapte, ci este Taina care cu adevărat transformă o comunitate umană în Biserica lui Dumnezeu și este criteriul ultim și baza structurii ecleziale. Ea face să crească permanent Trupul eclezial al lui Hristos, unind cu Hristos într-un mod tot mai intim și mai strâns, cu fiecare împărtășire, pe toți care își predau viața lor lui Hristos pentru ca să nu mai trăiască lor, ci lui Hristos, în Hristos și cu Hristos. Fiind încorporare desăvârșită în Hristos, o comuniune plenară cu El în Duhul Sfânt, în Biserica Sa prin prefacere și împărtășire, Hristos *„nu ne dă*

¹³ Dr. Nicodim Mișaș, *Canoanele...*, vol. I, part. 2, p.486-487. Vezi și Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele...*, p.151-152.

¹⁴ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință IX*, trad. de pr. prof. D. Fecioru, ed. IBMBOR, București, 1998, p. 153.

numai o iradiere a stării Sale de jertfă și de înviere, ci Însuși Trupul Său în această stare și de aceea Euharistia este culminarea tuturor celorlalte Taine”¹⁵.

Pe de altă parte, comunitatea este încheată eclesiologic prin Euharistie, și atunci apare întrebarea fundamentală: cum poate Euharistia să facă Biserica și să realizeze unitatea ei acolo unde s-a alterat adevărul care este din Duhul Sfânt? Euharistia nu efectuează instantaneu și prin ea însăși o unire, care nu poate fi decât una iluzorie și amăgitoare, magică și nu reală, între comunitățile care s-au abătut de la adevărul care este din Duhul Sfânt. Este bine cunoscută rezerva profund argumentată pe care a manifestat-o părintele Stăniloae vizavi de sintagma „intercomuniune euharistică”, propusă de Bisericile tradiționale ca ospitalitate euharistică, teologul român arătând că nu poate fi unitate sacramentală între Biserici, fără unitate dogmatică.

Euharistia semnifică Biserica, sau o are imprimată în ea, spunea teologul nostru, pentru că este Biserica în potență sau pentru că Biserica nu e decât Euharistia sau Trupul și Sângele lui Hristos mort și înviat extinse în credincioși, între Euharistie și Biserică existând o legătură organică, condiționându-se reciproc. Euharistia este a Bisericii, săvârșită în Biserică, de către Biserică și pentru Biserică, și în același timp, Euharistia extinde permanent Biserica, Trupul lui Hristos, prin trupul sacramental al Lui, pe care ea îl comunică neîncetat Bisericii și fiecărui membru în parte¹⁶.

După 1989, tema despre „rara sau deasa împărtășire” a fost reluată și rediscutată în mediile teologice românești; încercăm să nuanțăm câteva repere lapidare ale acestor dezbateri.

1. Practica actuală a împărtășirii este apreciată astfel ca fiind o transformare a etosului euharistic al Bisericii „într-un pietism *dezîncărnat și individualism ucigător*”¹⁷. Cităm: „originea acestei crize este identificată în ”privatizarea” pietistă de tip monahal a actului împărtășirii și pierderea sensului comunitar al Liturghiei și cuminecării și degradarea Euharistiei la rangul de Taină, vehicul de comunicare a harului; ... dilema nu este împărtășirea deasă sau rară (care este o falsă dilemă), ci împărtășirea cu sau fără pregătire și mai ales modul cum este înțeleasă împărtășirea: particulară sau comunitară, gest de pietate individuală, de recompensare a „vredniciei” eforturilor personale ale credinciosului cu „premiul” euharistic sau act eclesiologic de constituire și manifestare a Bisericii ca Trup al lui Hristos. O Liturghie la care nu se împărtășește nimeni e un nonsens, un refuz al chemării lui Hristos, o absență a dorinței apropierii de El și a pregătirii neîncetate pentru întâlnirea cu El...este de neînțeles abținerea de la împărtășire a credincioșilor care nu trăiesc în păcate de moarte, care

¹⁵ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *TDO*, vol.III, ed. IBMBOR, București, 1997, p. 72.

¹⁶ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *TDO*, vol.III idem, p.74.

¹⁷ Episcop Serafim Joantă, „Deasa sau rara împărtășire?”, în *Telegraful român* nr.33-36/1991, apud diac. Ioan I.Ică jr., *Împărtășirea continuă cu Sfintele Taine. Dosarul unei controverse - mărturiile Tradiției*, ed. Deisis, Sibiu, 2006, p.83.

frecventează regulat biserica și se silesc să ducă o viață creștină cât mai autentică; ei trebuie educați și conștientizați să-L dorească mereu pe Hristos, să le fie foame de El, să nu mai poată trăi fără întâlnirea regulată cu El. Pentru aceștia, împărtășirea frecventă nu e o banalizare și o rutină, ci duce la o creștere a râvnei și a calității vieții creștine¹⁸. Dar pentru a se realiza acest lucru, Biserica, prin ierarhii și preoții ei, trebuie să dea credincioșilor din Pomul Vieții-Hristos nu numai „frunzele” cuvintelor Scripturii, ci și „rodul” lui euharistic, pregătindu-i în prealabil printr-o susținută catehizare liturgică¹⁹.

2. Nici rara, nici deasa împărtășire nu sunt metode cu eficiență magică, iar pledoaria pentru deasa împărtășire nu este lipsită nici ea de echivocuri, fiind necesar discernământul și atenția la contexte și nuanțe. Ceea ce ar trebui luat în considerare este faptul că împărtășirea „sacramental”-euharistică cu Hristos nu trebuie disociată de împărtășirea „mentală”, „duhovnicească” prin rugăciune, contemplație și virtuți²⁰. În acest sens, afirma Ghenadie de Marsilia în secolul al V-lea: *Luarea zilnică a împărtășirii euharistice nici nu o laud, nici nu o mustru; îndemn însă la cuminecare în toate duminicile, dacă mintea e lipsită de înclinarea spre păcat*,²¹ iar sfântul Ambrozie al Milanului ne îndemna încă din secolul al IV-lea: *Așa să-ți fie viața, încât să meriți să primești Împărtășania în fiecare zi*²².

În această privință, apostolul Pavel amintește: *Fiecare să se examineze pe sine, și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar; fiindcă cel ce cu nevrednicie, mănâncă și bea, acela mănâncă și bea spre osânda sa, nesocotind trupul Domnului. Pentru aceasta sunt între voi mulți neputincioși și bolnavi și mulți dorm (au murit); dacă ne-am cerceta pe noi înșine, nu am fi osândiți, iar judecându-ne de la Domnul ne certăm, ca să nu fim osândiți cu lumea laolaltă* (1 Cor. 11, 28-32). Pornind de la acest text scripturistic, în prescripția 7 canonică se cuprinde răspunsul canonic dat de Sf. Atanasie, patriarhului Antiohiei, din anul 561, despre împerejurarea, când și cum trebuie să ne împărtășim, mai des, sau mai rar. Față de acest îndemn al Sf. Ap. Pavel, Sf. Ioan Gură de Aur, recapitulează spunând: *Pe care oare vom aproba noi? Pe cei ce se împărtășesc o dată, sau pe cei de mai multe ori, sau pe cei de mai puține ori? Nici pe cei de o dată, nici pe cei de multe ori, nici pe cei de puține ori, ci pe cei cu un*

¹⁸ Episcop Serafim Joantă, „Deasa sau rara împărtășire?”, în *Telegraful român* nr.33-36/1991, apud diac. Ioan I.Ică jr., *Împărtășirea continuă cu Sfintele Taine*. p.84.

¹⁹ Arhim. Mina Dobzeu, *Trei strigări împotriva lui Antihrist*, ed. Anastasia, București, 1999, p.135-139.

²⁰ Pr. prof. Ioan I. Ică sn, *Modurile prezenței personale a lui Iisus Hristos și a împărtășirii de El în Sfânta Liturghie și spiritualitatea ortodoxă*, în vol. *Spiritualitate și Comuniune. prinos de cinstitie pr. prof. acad. Dumitru Stăniloae*, Sibiu, 1993, p.335-357.

²¹ Ghenadie din Marsilia, *De ecclesiasticis dogmatibus* 53, în PL 42, 993, apud diac. Ioan I.Ică jr., *Împărtășirea continuă...*, p. 88.

²² Ambrozie al Milanului, *De Sacramentis* V, 4, 25, în PL 16, 452, apud diac. Ioan I.Ică jr., *Împărtășirea continuă...*, p. 88.

cuget curat, pe cei cu inima curată, pe cei cu viața fără de prihană.²³ În omilia sa Ioan Hrisostom folosește un termen mai adânc, referindu-se la împărtășirea conștiință, adică primirea Sfintelor Taine în deplină conștiință, iar aceasta se dobândește printr-o pocăință profundă. Prima treaptă a vindecării este conștientizarea stării de îmbolnăvire. Ulterior, prin pocăință, asumarea ei și redobândirea conștiinței prin mărturisire, iar prin euharistie, în deplină conștiință vindecarea firii păcătoase. Astfel, în conformitate cu conștiința, se impune și unirea conștiință cu Trupul și Sângele lui Hristos. După îndemnul Sfântului Vasile cel Mare, în canonul 84, duhovnicul trebuie să judece “*nu după timpul de penitență*”, ci ținând “*seama de felul pocăinței*”²⁴. În principiu, Sfânta Împărtășanie nu se administrează acelorora cărora le lipsește conștiința, adică nu-și pot mărturisi dorința de a se împărtăși. Totuși, dacă rudele apropiate mărturisesc pentru cel care îi lipsește conștiința, că a dorit întotdeauna împărtășania, preotul nu greșește, împărtășindu-l. În canonul 9 al Sfântului Nichifor Mărturisitorul se dispune ca “*să se dea dumnezeiasca Împărtășanie celui bolnav, în primejdie de moarte, chiar și după ce a gustat mâncare*”²⁵.

Iată o concluzie pertinentă a unui erudit teolog contemporan, care trage un semnal de alarmă privind estomparea celebrării euharistice a Liturghiei în favoarea unui rit liturgic tot mai edulcorat, care tinde tot mai des să fie redus la un simplu spectacol estetic care potențează doar emoția și sentimentul unor credincioși spectatori, o dramă liturgică cu accentul pe *aici si acum*, pierzându-se astfel esența realității eshatologice a Tainei euharistice din *ziua cea neînserată a Împărăției* unde suntem chemați să ne împărtășim *mai cu adevărat*.²⁶

Acceptarea tacită a cuminecării ocazionale de marile sărbători sau chiar anuale, de Paște, împotriva căreia protestează deja Sfântul Ioan Hrisostom, și generalizarea pentru laici a simplei asistențe la Liturghie fără împărtășire este o recunoaștere a eșecului convertirii conștiințelor individuale, iar soluțiile crizei de fapt au adâncit-o. Fiindcă Liturghia euharistică s-a dedublat practic în două rituri paralele: pe de o parte, rugăciunile, în frunte cu anaforaua, riturile euharistice și cuminecarea clericilor se sacerdotelizează devenind privilegiu, drept și obligație a clericilor curați și sfinți și se scufundă ca o atlantidă într-un ocean de tăcere, consumându-se după perdelele protectoare dincolo de privirile și auzul impure ale laicilor profani și ținuți la distanță; iar pe de altă parte, acestora din urmă li se rezervă, pe lângă câteva „ecfonișe”, o dramaturgie rituală dezvoltată și o extindere a elementului

²³ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la Matei*, Omilia LXXXII –a, în colecția PSB, vol. 23, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1987, p. 931;

²⁴ Dr. Nicodim Mișaș, *Canoanele...*, vol. II, part. 2, p. 124. Vezi și Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele...*, p. 361.

²⁵ Dr. Nicodim Mișaș, *Canoanele...*, vol. II, part. 2, p. 231; Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele...*, p. 421.

²⁶ *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1987, p. 167;

coral-muzical: cântările devin un comentariu aproximativ și inadecvat al misterului liturgic, o liturghie estetic-didactică de substituție pentru uzul laicilor, un spectacol vizual-muzical-dramatic care inundă practic toată celebrarea. Celebrarea comunitară de la un capăt la altul a Cuvântului întrupat, evocat, convocat și cuminecat care era Liturghia apostolică, devine acum spectacol de imagini, lumini și sunet într-o bazilică devenită în același timp teatru sacru antic și templu vechi-testamentar. Nici novelele autoritarului împărat jurist Iustinian (123 din 1 martie 546 și 137 din 26 martie 565), care impun expres episcopilor rostirea cu voce tare a rugăciunii euharistice și a celei baptismale, n-au reușit să împiedice scufundarea inexorabilă a acestor continente de rugăciune în oceanul recitării „secrete“, cu glas scăzut, cum apar deja în secolul al VIII-lea. Odată cu anafora aluneca însă în uitare, sub aluviunile unei inflații de elemente secundare liturgice (muzicale, în special), întreaga teologie și ecleziologie apostolică și patristică, esențialul credinței creștine dintotdeauna, sinteza canonului biblic, dogmatic și liturgic al Bisericii Ortodoxe.

Când vor avea oare și simplii credincioși ortodocși bucuria de a se întâlni nemijlocit cu Sfântul Vasile și Sfântul Ioan Gură de Aur în pacea cerească a Liturghiei, ascultându-le maiestruoasele Anaforale rostite cu glas tare și înțeles?²⁷

²⁷ Arhid. Ioan I. Ică jr, *Anafora euharistică și Crez la sfântul Vasile cel Mare*, în ziarul *Lumina de Duminică*, 31 ianuarie 2010.